

УДК 342.98

DOI <https://doi.org/10.32836/2521-6473.2020-2.8>

М. І. Смокович, доктор юридичних наук,
Голова Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ НОРМ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬ ПРЕДСТАВНИЦТВО В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

Статтю присвячено системному аналізу норм національного законодавства, які регулюють представництво в адміністративному процесі. Проаналізовано коло осіб, які можуть брати участь у розгляді адміністративної справи як представники. Виділено такі ознаки, характерні для представництва в адміністративному процесі: 1) представник наділений повноваженнями, які здійснюються в інтересах особи, яку він представляє, в адміністративному суді. При цьому представник виступає від імені довірителя; 2) в результаті адміністративного процесу представник не отримує особистих благ, тобто всі правові наслідки розповсюджуються виключно на особу, яку він представляє в адміністративному суді. Правові наслідки для особи, яку представляють, виникають у результаті законних процесуальних дій представника в межах його компетенції; 3) представник наділяється повноваженнями та правами для представництва в адміністративному судовому процесі на основі закону або оформленого в установленому порядку договору; 4) повноваження представника мають бути зазначені в договорі або визначатися законом; 5) участь в адміністративному судовому процесі представника не позбавляє особу, яку він представляє, від можливості брати участь у процесі (особа може відстоювати свої права та інтереси поряд із представником).

Особливостями представництва в адміністративному процесі названо такі: 1) адміністративне представництво спрямоване на надання юридичної допомоги в ході адміністративного процесу щодо реалізації прав та інтересів певного учасника судового процесу; 2) участь представника та довірителя може бути одночасною, окрім випадків, визначених законодавчо; 3) характерною є можливість залучення декількох представників, що підтверджує мету представництва – надання юридичної допомоги, а не вчинення певних дій за учасника процесу; 4) повноваження представника визначені на законодавчому рівні, він є самостійним у їх реалізації; 5) адміністративне представництво може бути законним та добровільним.

Приділено увагу видам адміністративних процесуальних правовідносин представництва. Встановлено, що представництво в адміністративному процесі – це правовідносини, в яких особа в межах визначених договором або законом повноважень вчиняє процесуальні дії в адміністративному процесі, спрямовані на захист законних прав, свобод та інтересів іншої особи, яку представляє, у сфері публічно-правових відносин.

Ключові слова: представництво, представник, адміністративний процес, судочинство, суд, захист.

M. I. Smokovych. Systemic analysis of the national legal provisions regulating representation in the administrative procedure

The article is devoted to a systematic analysis of the rules of national legislation governing representation in the administrative process. The circle of persons who can participate in the consideration of administrative case as representatives is analyzed. The following features are characteristic of representation in the administrative process: 1) the representative is endowed with powers exercised in the interests of the person he represents in the administrative court. The representative acts on behalf of the principal; 2) as a result of the administrative process, the representative does not receive personal benefits, that is, all legal consequences extend exclusively to the person he represents in the administrative court. Legal consequences for the person they represent arise as a result of the legal action of the representative within his / her competence; 3) the representative is vested with the powers and rights to represent himself in the administrative judicial process on the basis of a law or a contract drawn up in accordance with the established procedure; 4) the powers of the representative must be specified in the contract or determined by law; 5) participation in the administrative litigation of the representative does not deprive the person he represents from the opportunity to participate in the process (the person can defend his rights and interests alongside the representative).

The peculiarities of representation in the administrative process are: 1) administrative representation aimed at providing legal assistance during the administrative process in the exercise of the rights and interests of a particular participant in the trial; 2) the participation of the representative and the principal may be at the same time, except in cases specified by law; 3) there is a characteristic possibility of involvement of several representatives, which confirms the purpose of representation – to provide legal assistance, and not to take certain actions for the participant of the process; 4) the powers of the representative are defined at the legislative level, he is independent in their implementation; 5) administrative representation may be legal and voluntary.

Attention was paid to the types of administrative procedural relations of the representation. It is established that representation in the administrative process is a legal relationship in which a person, within the limits specified by the contract or law, performs procedural actions in an administrative process aimed at protecting the legal rights, freedoms and interests of another person, which he represents, in the field of public legal relations.

Key words: representation, representative, administrative process, litigation, court, defense.

Постановка проблеми. В Україні триває реформа суспільно значущих сфер та інститутів держави, в тому числі й такого інституту, як представництво, роль якого у сучасних правовідносинах неможливо переоцінити, адже діяльність саме цього інституту націлена на забезпечення додержання проголошених Основним Законом прав, свобод та законних інтересів суб'єктів правовідносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою дослідження стали роботи таких українських вчених щодо вивчення окремих аспектів інституту представництва, зокрема і представництва в адміністративному судочинстві: В.Б. Авер'янова, В.М. Бевзенка, Ю.П. Битяка, І.Б. Коліушко, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, О.В. Кузьменко, Р.С. Мельника, С.Г. Стеценко. Водночас, незважаючи на вагомий значущість проведених досліджень, низка проблем у безпосередньому функціонуванні інституту представництва в Україні залишаються невирішеними.

Виклад основного матеріалу. Основні засади інституту представництва в цілому закріплені в Конституції України, якою гарантується право на професійну правову допомогу кожному громадянину та можливість вільного вибору захисника у випадках, передбачених законодавчо (ст. 59 Конституції України).

Разом із тим положення щодо регламентації цього інституту закріплені в Кодексі адміністративного судочинства України, в якому зазначено, що сторони в адміністративній справі можуть брати участь в адміністративному процесі особисто або через представника (ст. 55 КАС України). Цією нормою законодавчо закріплена відповідна правова можливість залучення позивачем або відповідачем, а також третьою особою юридично досвідчених осіб для ведення адміністративних справ в адміністративному суді з метою захисту суб'єктивних прав, свобод та інтересів.

Проте, як зазначають окремі вчені-правознавці, при досить значній законодавчій регламентації повноважень та особливостей процесуального представництва його поняття не отримало належного законодавчого закріплення.

Оскільки інститут процесуального представництва є вкрай важливим та сприяє більш повній та ефективній реалізації процесуальних прав і обов'язків зацікавлених у цьому осіб, доцільно зупинитися на понятті та особливостях цього інституту в адміністративному процесі більш детально.

Зокрема, у спеціальній літературі можна знайти два підходи до визначення поняття адміністративного представництва:

- 1) це правовідносини, в результаті яких одна особа, представляючи іншу в межах своїх повноважень, здійснює процесуальні дії [1, с. 282];
- 2) вчинення процесуальних дій, вчинених особою, наділеною певними повноваженнями, від імені іншої особи та в її інтересах [2, с. 314].

Тобто в першому випадку представництво розглядається за допомогою правовідносин, у другому – процесуальної діяльності самого представника.

Розглядаючи представництво в адміністративному процесі як систему процесуальних дій, слід зазначити, що представник виступає активним учасником судового процесу, а його діяльність спрямовується на одержання найкращого правового результату для довірителя.

Результатом дій представника можуть бути зміна чи припинення, а також виникнення та реалізація процесуальних прав і обов'язків особи, яку представляє. Проте, на думку окремих дослідників, такий підхід має ряд недоліків. Зокрема, дозволяє розглядати лише зовнішні явища та врегульовані нормативно відносини, нехтуючи суттю представництва та його місцем у правовій системі. Разом із тим такий підхід не дозволяє врахувати зміст самих правовідносин, які відбуваються між представником та особою, які він представляє, чи між представником та судом.

Інший підхід дозволяє розглядати правозаступництво як наявність відносин між представником і особою та між представником і судом, проте не враховує, що, окрім процесуальних правовідносин, де суд є обов'язковим елементом, є й інші, а отже, не є вичерпним.

Таким чином, окремі автори вказують, що представництво в адміністративному процесі слід визначати як сукупність трьох елементів, об'єднаних в один інститут: дій, норм та правовідносин. Отже, представництво визначають як вчинення в судовому процесі однією особою (представником) у межах наданих повноважень юридичних дій від імені іншої особи з метою захисту її прав та законних інтересів або реалізації її прав чи обов'язків [3, с. 112].

Однак деякі вчені вважають, що інститут представництва має матеріально-правові і процесуально-правові ознаки, сукупність яких визначає зміст цього правового інституту, що регулює як відносини між представником і особою, яку він представляє, так і відносини між представником і судом [4, с. 79].

Відповідно до змісту ст. 56 КАС України можна побачити, що законодавець надав вичерпний перелік суб'єктів, які можуть брати участь у розгляді адміністративної справи через представника.

Згідно із загальним правилом це: батьки, усиновлювачі, опікуни чи інші особи, визначені законом, які захищають інтереси малолітніх та неповнолітніх осіб, які не досягли віку, з якого настає адміністративна процесуальна дієздатність; недієздатних та непрацездатних фізичних осіб; фізичних осіб, цивільна дієздатність яких обмежена.

Відповідно до чинного КАС України представником у суді може бути адвокат або законний представник (ст. 57 КАС України). Тобто це фізична особа, яка має адміністративну процесуальну дієздатність, досягла повноліття і не визнана судом недієздатною, або особа до досягнення цього віку (якщо спір виник у правовідносинах, у яких відповідно до законодавства вона може самостійно брати участь).

На підставі проведеного аналізу доцільно виділити такі ознаки, характерні для представництва в адміністративному процесі:

- 1) представник наділений повноваженнями, які здійснюються в інтересах особи, яку він представляє, в адміністративному суді. При цьому представник виступає від імені довірителя;
- 2) в результаті адміністративного процесу представник не отримує особистих благ, тобто всі правові наслідки розповсюджуються виключно на особу, яку він представляє в адміністративному суді. Правові наслідки для особи, яку представляють, виникають у результаті законних процесуальних дій представника в межах його компетенції;
- 3) представник наділяється повноваженнями та правами для представництва в адміністративному судовому процесі на основі закону або оформленого в установленому порядку договору;
- 4) повноваження представника мають бути зазначені в договорі або визначатися законом;
- 5) участь в адміністративному судовому процесі представника не позбавляє особу, яку він представляє, від можливості брати участь у процесі (особа може відстоювати свої права та інтереси поряд із представником).

Особливостями представництва в адміністративному процесі є:

- 1) адміністративне представництво спрямоване на надання юридичної допомоги в ході адміністративного процесу щодо реалізації прав та інтересів певного учасника судового процесу;
- 2) участь представника та довірителя може бути одночасною, окрім випадків, визначених законодавчо;
- 3) характерна можливість залучення декількох представників, що підтверджує мету представництва – надання юридичної допомоги, а не вчинення певних дій за учасника процесу;
- 4) повноваження представника визначені на законодавчому рівні, він є самостійним у їх реалізації;
- 5) адміністративне представництво може бути законним та добровільним.

Разом із тим доцільно відмітити, що на сучасному етапі питання поділу представництва в адміністративному процесі на види залишається дискусійним. Так, за Кодексом адміністративного судочинства України існує два види представництва: той, який ґрунтується на законних засадах, та той, що на договірних. Зокрема, обмеження щодо можливості особи бути представником встановлені статтею 57 КАС України.

Прикметною рисою законного представництва є його виникнення внаслідок прямого припису закону чи адміністративного акта, обов'язковість виконання, при цьому воля представника не враховується під час встановлення правовідносин внутрішнього характеру.

Під час договірної представництва особи користуються послугами фахового представника в адміністративному процесі.

Зокрема, провівши аналіз представництва в адміністративному процесі, окремі автори виділяють три підвиди:

- 1) безпосередньо адвокатське представництво;
- 2) представництво прав й інтересів юридичних осіб працівниками;
- 3) представництво в адміністративному процесі іншими особами, які були допущені судом із метою представництва.

Слід зазначити, що із прийняттям Закону України від 02.06.2016 № 1401-III «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» перехідні положення Конституції України доповнено пунктом 16¹, згідно з яким (підпункт 11) представництво відповідно до пункту 3 частини першої статті 131¹ та статті 131² Конституції України з 1 січня 2017 року здійснюється у Верховному Суді, зокрема і в Касаційному адміністративному суді, виключно прокурорами або адвокатами.

Винятком із зазначеного правила є представництво в суді у провадженнях, які розпочато до набрання чинності цього Закону. У таких справах представництво має здійснюватися за правилами, які діяли до набрання чинності згаданого Закону, тобто до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню, а саме у справах, у яких відкриті провадження до 30 вересня 2016 року (дати набуття чинності Закону України від 02.06.2016 № 1401-III).

Повноваження адвоката відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» посвідчуються ордером, дорученням органів чи установ, уповноважених законом на надання безоплатної правової допомоги, або договором про надання правової допомоги. До ордера обов'язково додається витяг із договору, у якому зазначаються повноваження адвоката як представника або обмеження його прав на вчинення окремих процесуальних дій. Витяг засвідчується підписом сторін [5].

Повноваження представника, які посвідчені в інших державах, повинні бути легалізовані в установленому законодавством порядку, якщо інше не встановлене міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Звернемо увагу, що Україна підписала міжнародні договори, відповідно до яких відмінене додаткове засвідчення документів. Стаття 3 Конвенції скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів. Єдиною вимогою для посвідчення автентичності підпису чи відбитка печатки або штампа, якими скріплено документ, є проставлення апостилю компетентними владними органами, де був складений документ [6].

Повноваження прокурора щодо представництва в суді інтересів громадян України, іноземців та осіб без громадянства закріплено у ч. 2 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру». Проте своє право прокурор може реалізувати лише в таких випадках:

- 1) якщо особа не може самостійно захистити свої порушені чи оскаржувані права;
- 2) якщо особа не може реалізувати процесуальні повноваження через недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність;
- 3) якщо законні представники або органи, яким законом надане право захищати права, свободи та інтереси такої особи, не здійснюють або неналежним чином здійснюють їх захист [7].

Разом із тим прокурор має подати документи, що підтверджують неспроможність вказаних осіб самостійно захищати свої права у суді. Таким чином, прокурор як законний представник стає повноцінним учасником адміністративного процесу, маючи змогу реалізувати свої законні права (отримання матеріалів та копій документів справи).

Проаналізувавши дослідження вчених-правників [8; 9] функції представництва прокурором в адміністративному судовому процесі, можна визначити такі:

- 1) неперешкоджання та сприяння адміністративному суду щодо виконання вимог закону;
- 2) захист законних інтересів та прав громадян, а також інтересів держави;
- 3) попередження та своєчасне вжиття заходів щодо порушення законодавства відповідно до принципів представництва в адміністративному процесі тощо.

У свою чергу, перед адвокатом в адміністративному процесі стоїть ряд загальних завдань, а саме:

- 1) надання правової консультації щодо адміністративної справи;
- 2) складання заяв та скарг чи інших документів, які мають адміністративно-правовий характер; захист законних інтересів, прав та свобод особи, яка притягується до адміністративного правопорушення;
- 3) представництво інтересів свого клієнта в адміністративному суді чи іншому державному органі стосовно адміністративного правопорушення тощо.

Водночас слід вказати, що на розгляді у Верховній Раді знаходиться президентський законопроект № 1013 «Про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії)». Зокрема, законопроектом пропонується виключити положення частини четвертої статті 131-2 чинної Конституції, згідно з якою виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді.

У зв'язку із цим пропонується вилучити частину п'яту статті 131-2 Конституції України, за якою законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена.

Також законопроект пропонує вилучити підпункт 11 пункту 16-1 Розділу XV «Перехідні положення», згідно з яким із дня набрання чинності закону «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» представництво відповідно до пункту 3 частини першої статті 131¹ та статті 131² Конституції виключно прокурорами або адвокатами у Верховному суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції – з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції – з 1 січня 2019 року.

Передбачається, що ухвалення закону сприятиме оптимізації механізму отримання професійної правничої допомоги.

Доцільно відмітити, що з 1 січня 2020 року набрав чинності Закон України № 390-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення можливостей самопредставництва в суді органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб незалежно від порядку їх створення» (далі – Закон України № 390-IX), яким внесені зміни до чинного законодавства.

Зокрема, зміни полягають у такому. Раніше інтереси юридичної особи в судах усіх інстанцій мали право представляти виключно:

- 1) керівник чи члени виконавчого органу (так зване самопредставництво юридичної особи). Тобто штатний юрист або інший співробітник не міг представляти юридичну особу в суді;
- 2) представники (адвокати).

Згаданим Законом розширено перелік осіб, які можуть представляти інтереси юридичної особи в рамках самопредставництва незалежно від форми власності (тобто у т.ч. й юридичних осіб публічного права).

Так, статтю 55 Кодексу адміністративного судочинства України викладено у такій редакції:

«1. Сторона, третя особа в адміністративній справі, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника.

2. Особиста участь у справі особи не позбавляє її права мати в цій справі представника.

3. Юридична особа, суб'єкт владних повноважень, який не є юридичною особою, бере участь у справі через свого керівника або члена виконавчого органу, уповноваженого діяти від її (його) імені відповідно до закону, статуту, положення (самопредставництво юридичної особи), або через представника.

4. Держава, територіальна громада бере участь у справі через відповідний орган державної влади, орган місцевого самоврядування відповідно до його компетенції, від імені якого діє його керівник або представник».

Таким чином, за приписами чинного законодавства юридична особа може брати участь у судовій справі через члена виконавчого органу, іншу особу, уповноважену діяти від її імені відповідно до трудового договору (контракту).

Проте практичне застосування Закону виявилось не таким однозначним для судової практики.

Зокрема, аналізуючи поняття «самопредставництво юридичної особи», розкриті в КАС України, можна зрозуміти, що під цим терміном розуміють представництво інтересів сторони у справі через керівника або члена виконавчого органу, якого наділено відповідними повноваженнями. Тобто юридичним особам законодавчо надано можливість не залучати адвоката та відстоювати у судовому порядку свої права самостійно. Але при цьому важливою умовою є те, що представляти юридичну особу має керівник або член виконавчого органу.

За загальним правилом, підтримуваним у теорії права, самопредставництво юридичної особи – це право одноосібного виконавчого органу (керівника) чи голови (уповноваженого члена) колегіального виконавчого органу безпосередньо діяти від імені такої особи без довіреності, представляючи її інтереси в силу закону, статуту, положення.

Розглянемо основні підходи щодо реалізації права на самопредставництво з посиланням на відповідну судову практику.

Так, Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду у своєму рішенні від 21 січня 2020 року у справі № 2140/1691/18, проаналізувавши зміни, внесені до КАС України Законом № 390-ІХ, дійшов висновку, що для визнання особи такою, що діє в порядку самопредставництва, необхідно, щоб у відповідному законі, положенні чи трудовому договорі (контракті) було чітко визначене її право діяти від імені такої юридичної особи (суб'єкта владних повноважень без права юридичної особи) без додаткового уповноваження (довіреності).

Нагадаємо, що з метою забезпечення державних органів достовірною інформацією створено Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, в якому відображаються відомості щодо керівників державних органів і органів місцевого самоврядування як юридичних осіб та осіб, які можуть вчиняти дії від імені юридичної особи. Таким чином, відсутність відповідного запису в реєстрі є належним і достатнім (достовірним) підтвердженням відсутності таких відомостей (інформації) для будь-якого державного органу, яким є і суд.

Так само в ухвалах від 16 січня 2020 року у справах № 140/2575/19, № 826/11291/17 Касаційний адміністративний суд висловив свою позицію щодо представництва органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах, де зазначив, що «з 1 січня 2020 року представництво суб'єктів владних повноважень у судах може здійснюватись виключно прокурорами або адвокатами, повноваження яких мають бути підтверджені статутом, положенням чи іншим актом, на підставі якого особа здійснює представництво юридичної особи у порядку її самопредставництва».

Доцільно відмітити, що для підтвердження статусу представника іноземної юридичної особи в адміністративних судах або його повноважень на право підпису та подання позовної заяви, апеляційної чи касаційної скарги, крім документів, визначених статтями 55, 59 КАС України, подаються також документи, які підтверджують правосуб'єктність такої юридичної особи за відповідним законом іноземної держави.

Верховний Суд, залишаючи у цій справі касаційну скаргу без задоволення, а ухвалу апеляційного суду – без змін, погодився із судом апеляційної інстанції стосовно того, що додана до апеляційної скарги довіреність, видана президентом іноземної юридичної особи, не є достатнім підтвердженням необхідних повноважень на здійснення представництва в адміністративних судах у зв'язку з тим, що на підставі цієї довіреності неможливо встановити повноваження тієї особи, яка видала довіреність, зокрема наявність у неї повноважень видавати довіреність на представництво прав та інтересів іноземної юридичної особи в адміністративних судах.

Колегія суддів дійшла висновку, що представник іноземної юридичної особи не надав належним чином засвідчених документів, які підтверджують: державну реєстрацію цієї компанії у відповідному реєстрі компаній іноземної держави; призначення особи, яка підписала довіреність, на посаду президента компанії та її перебування на цій посаді на момент видачі довіреності; наявність у президента компанії повноважень видавати довіреність на представництво прав та інтересів в адміністративних судах. Такий висновок ґрунтується на положеннях статей 25, 26 Закону України «Про міжнародне приватне право».

Верховний Суд сформулював правову позицію, відповідно до якої вимога адміністративних судів щодо подання представником іноземної юридичної особи документів, які підтверджують правосуб'єктність останньої за відповідним законом іноземної держави, не є надмірною та переслідує законну мету, оскільки такі документи необхідні для того, щоб підтвердити статус адвоката або іншого представника іноземної юридичної особи та його повноваження на право підпису і подання позовної заяви, апеляційної чи касаційної скарги у розумінні статей 55, 59 КАС України (постанова ВС від 26 червня 2019 року у справі № 826/13396/18).

Разом із тим було сформовано позицію ВС щодо питання самопредставництва Президента України. Як приклад доцільно навести протокольну ухвалу у справі № 9901/543/19 від 06 лютого 2020 року колегії суддів КАС ВС, якою відмовлено Керівникові Апарату Офісу Президента України в допуску як представника відповідача, оскільки відповідно до Положення про Офіс Президента України ця особа не наділена повноваженнями щодо визначення самопредставника, який здійснює самопредставництво Президента України.

Наслідком вказаного було прийняття Володимиром Зеленським Указу № 162/2020 від 30 квітня 2020 року «Про забезпечення самопредставництва Президента України та створених ним допоміжних органів і служб у судах України», який набрав чинності того ж дня та визначив, хто здійснюватиме самопредставництво Президента та створених ним допоміжних органів і служб у судах України.

Згідно із цим документом встановлено, що самопредставництво Президента України та створених ним для виконання своїх повноважень консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб, їхніх посадових та службових осіб у судах України здійснюється Офісом Президента через Головне управління представництва інтересів Президента в судах Директорату з питань правової політики Офісу Президента.

Також в указі зазначається, що працівники директорату без окремого доручення беруть участь у справах з усіма правами, що надані законодавством про адміністративне, господарське, цивільне судочинство, кримінальним процесуальним законодавством України, Законом України «Про виконавче провадження» позивачу, відповідачу, третій особі, учаснику судового провадження, учаснику виконавчого провадження тощо. На наш погляд, таке врегулювання Президентом України інституту самопредставництва є зразковим і прикладом для інших суб'єктів владних повноважень.

Підсумовуючи наведене, доцільно вказати, що у правозастосовній діяльності можна уникнути проблем у питаннях самопредставництва, а саме за рахунок системного тлумачення норм чинного законодавства, що є передумовою об'єктивного та однорідного застосування норм чинного процесуального законодавства.

Доцільно підкреслити, що безпосередньо Закон не надає працівникам юридичної особи повноваження на представництво свого роботодавця. Відповідно до чинних норм законодавства таке повноваження має бути закріплено у статуті компанії, положенні (наприклад, про юридичний підрозділ, про порядок представництва підприємства в судах або про відповідний орган влади) або трудовому договорі (контракті) працівника, який займається судовою практикою. Хоча доцільність послугоування таким інструментом приватного права, як «трудова угода», теж є доволі сумнівним.

Крім того, слід згадати, що ЄСПЛ у своїй практиці дотримується стандарту, за яким закон має бути сформульованим із достатньою точністю для того, щоб надати зацікавленим особам можливість – за необхідності – шляхом надання відповідної допомоги передбачати тією мірою, що є розумною за відповідних обставин, наслідки, які може спричинити відповідна дія (рішення ЄСПЛ у справі «Маестрі проти Італії»).

Висновки. Таким чином, слід констатувати, що представництво в адміністративному процесі – це правовідносини, в яких особа в межах визначених договором або законом повноважень вчиняє процесуальні дії в адміністративному процесі, спрямовані на захист законних прав, свобод та інтересів іншої особи, яку представляє, у сфері публічно-правових відносин.

Безумовно, вдосконалення інституту представництва, з-поміж іншого і самопредставництва, в адміністративному процесі залишається перспективним завданням національної правової системи, яке потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Куйбіда Р.О., Шишкін В.І. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права. Київ : Старий світ, 2006. 435 с.
2. Кузьменко О.В., Гуржій Т.О. Адміністративне процесуальне право України: підручник. Київ : Атіка, 2008. 416 с.
3. Погребняк М. Особливості юридичної конструкції та суті правовідносин представництва в адміністративному судочинстві: компаративістський аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 2, С. 108–114.
4. Комаров В.В., Радченко П.І. Цивільні процесуальні відносини та їх суб'єкти : навч. посіб. Київ : УМК ВО, 1991. 155 с.
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05 травня 2012 р. № 5076-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
6. Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів : ратифікована 10 січн. 2002 р. на підставі Закону України № 2933-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_082.
7. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
8. Гузе К.А. Інститут представництва прокурором інтересів громадянина або держави в процесуальних галузях права. *Проблеми законності*. 2011. Вип. 113. С. 254–261.
9. Лапкін А.В. Основи прокурорської діяльності в Україні : навчальний посібник у схемах. Вид. 3-тє, змін. та допов. Харків : Право, 2015. 148 с.